

Dader krijgt tbs, en dan?

Informatie voor slachtoffers/nabestaanden van daders met tbs

Slachtoffer/nabestaande worden van een misdrijf is een ingrijpende gebeurtenis. En ook al is de dader gepakt en veroordeeld, er blijven vaak nog veel vragen over. Daarom geeft de Dienst Justitiële Inrichtingen dit informatieblad uit over de maatregel tbs voor daders.

1 TBS

Wat is tbs?

Tbs betekent: terbeschikkingstelling. Tbs is geen straf, maar een maatregel. Er is een verschil tussen een straf en een maatregel: een straf wordt door de rechter opgelegd en is gericht op vergelding van een gepleegd misdrijf. Een (strafrechtelijke) maatregel wordt ook door de rechter opgelegd, maar is een vorm van behandeling. De rechter legt tbs op aan daders die een zwaar misdrijf hebben gepleegd en die een psychische stoornis of psychische ziekte hebben. Op het gepleegde misdrijf moet minimaal vier jaar gevangenisstraf staan. Voorbeelden van dit soort misdrijven zijn: moord, doodslag, aanranding en verkrachting, brandstichting met gevaar voor personen of met doden als gevolg, zware mishandeling, diefstal met geweld en het maken van kinderporno. Bij het bepalen van de maatregel houdt de rechter rekening met alle belangen: die van het slachtoffer, die van de dader en die van de maatschappij. Als tbs is opgelegd, gaat deze van start na de opgelegde gevangenisstraf. De rechter kan ook alleen tbs opleggen, zonder dat daar gevangenisstraf aan voorafgaat.

Ontoerekeningsvatbaar

Een tbs'er is helemaal of gedeeltelijk ontoerekeningsvatbaar. Dat betekent dat je hem of haar het misdrijf niet (volledig) kunt 'toerekenen'. Je zou kunnen zeggen: de dader is er niet of niet helemaal verantwoordelijk voor, omdat hij psychisch ziek is. Hij of zij heeft bijvoorbeeld een persoonlijkheidsstoornis, zoals borderline, Asperger, een psychose, of een andere psychiatrische stoornis. Veel tbs'ers zijn ook verslaafd. Ook een verstandelijke beperking kan ervoor zorgen dat iemand onvoldoende toerekeningsvatbaar is. Iemand die geheel ontoerekeningsvatbaar is, is wettelijk gezien niet schuldig. De rechter zal in zo'n geval alleen tbs opleggen en geen gevangenisstraf. De rechter kan een dader ook verminderd ontoerekeningsvatbaar verklaren. Dan is de dader wettelijk gezien wel schuldig. En daarom is hij of zij ook verantwoordelijk voor een deel van het misdrijf. Het vonnis is dan meestal een combinatie: eerst gevangenisstraf, daarna tbs.

Psychiatrisch onderzoek

De rechter kan alleen tbs opleggen als zeker is dat de verdachte een psychische stoornis, verslaving en/of verstandelijke beperking heeft. Daarvoor is psychiatrisch onderzoek naar de verdachte nodig. De verdachte is niet verplicht mee te werken aan dit onderzoek. Als hij of zij niet meewerkt, komt er soms alsnog een rapport.

Dat is dan gebaseerd op de beschikbare informatie uit het dossier en observatie van de verdachte.

Het doel van tbs

Tbs is er voor de veiligheid van de maatschappij. Door de behandeling wordt de kans op recidive kleiner. Recidive betekent: opnieuw een misdrijf plegen. Hierdoor kan een tbs'er op termijn onder begeleiding veilig terugkeren in de maatschappij.

Twee soorten tbs

Er zijn twee soorten tbs:

- **tbs met bevel tot verpleging**, beter bekend als 'tbs met dwangverpleging': de tbs'er wordt gedwongen opgenomen in een tbs-kliniek. Daar wordt hij of zij behandeld;
- **tbs met voorwaarden**: dit is een lichtere vorm van tbs. De tbs'er wordt niet verplicht opgenomen in een kliniek. Maar hij of zij moet zich wel houden aan de voorwaarden die de rechter stelt, de reclassering houdt hier toezicht op. Bijvoorbeeld: verplichte behandeling, geen alcohol of drugs gebruiken. Als de tbs'er zich niet houdt aan de voorwaarden, dan kan de rechter besluiten de tbs met voorwaarden om te zetten in tbs met bevel tot verpleging. In de praktijk verblijven veel van deze tbs'ers toch in een instelling. Dat komt omdat de rechter vaak als voorwaarde stelt dat de tbs'er tijdelijk naar een geestelijke gezondheidszorginstelling (GGz) moet. Een GGz-instelling is bijvoorbeeld een Regionale Instelling voor Begeleid Wonen (RIBW), een verslavingskliniek of een psychiatrisch ziekenhuis.

Behandeling en beveiliging

In een tbs-kliniek gaat het om de twee b's: behandeling en beveiliging. De behandeling bestaat uit verschillende soorten therapie. Soms krijgt een tbs'er ook medicijnen. In de kliniek krijgen tbs'ers soms de mogelijkheid om te werken of onderwijs te volgen. Dat is nodig om ze voor te bereiden op de terugkeer in de maatschappij. De beveiliging in een tbs-kliniek is streng of zeer streng.

'Ambulante behandeling'

Bij tbs met voorwaarden kan de rechter een tbs'er ook 'ambulante zorg' opleggen als voorwaarde. Bij ambulante zorg verblijft de tbs'er niet de gehele dag in een kliniek. De zorg wordt verleend op afgesproken tijden. De tbs'er komt vanuit de eigen woon- en werkomgeving naar de hulpverlener toe, of de hulpverlener bezoekt de tbs'er in zijn woonomgeving. Reclassering houdt hierop toezicht.

Hoe lang duurt tbs?

Tbs duurt totdat de kans op herhaling van het criminele gedrag klein genoeg is. Je kunt ook zeggen: totdat het risico 'aanvaardbaar' is. De rechter legt tbs eerst op voor twee jaar. Daarna bekijkt de rechter elke twee jaar of tbs verlengd moet worden. Dat gebeurt in een speciale rechtszitting, de verlengingszitting. Tbs'ers verblijven gemiddeld acht jaar in een tbs-kliniek. Er bestaat ook gemaximeerde tbs met verpleging. Deze duurt maximaal vier jaar. Het gaat dan om misdrijven die geen geweldsdelict zijn. Bijvoorbeeld diefstal en afpersing met bedreiging. Tbs met voorwaarden duurt maximaal negen jaar.

Longstay

Soms helpt de behandeling van een tbs'er niet genoeg waardoor een goede terugkeer naar de maatschappij (*resocialisatie*) niet lukt. De tbs'er komt dan meestal terecht op een *longstay*-afdeling. Longstay betekent: lang verblijf. Hij of zij krijgt daar geen op resocialisatie gerichte behandeling meer. Wel psychische en medische zorg, en de nodige beveiliging. Elke drie jaar bekijkt een speciale commissie of de tbs'er op de longstay moet blijven of misschien overgeplaatst kan worden. Die commissie heet Landelijke Adviescommissie Plaatsing longstay forensische zorg.

Wie is verantwoordelijk?

De minister van Justitie en Veiligheid is verantwoordelijk voor de tbs. De Dienst Justitiële Inrichtingen voert tbs met dwangverpleging uit.

2 Plaatsing: waar komt een tbs'er terecht en wie bepaalt dat?

Tbs-klinieken

Een tbs-kliniek heet officieel: forensisch psychiatrisch centrum. Forensisch betekent: strafrechtelijk. Er zijn 7 FPC's en 4 FPK's in Nederland.

Plaatsing

Bij tbs met dwangverpleging bepaalt de Divisie Individuele Zaken van de Dienst Justitiële Inrichtingen waar de tbs'er wordt opgenomen. Bij tbs met voorwaarden neemt de Dienst Justitiële Inrichtingen of de reclassering het besluit waar de behandeling gebeurt en geeft een *plaatsingsbesluit* af aan de instelling waar de tbs'er wordt behandeld. De tbs'er zit vast in een gevangenis of Huis van Bewaring totdat hij of zij naar een tbs-kliniek gaat.

3 Rechten, plichten en verlof van tbs'ers

Grondrechten van tbs'ers

Normaal gesproken gelden voor iedereen de rechten die in de grondwet staan. Maar bij tbs'ers gelden sommige rechten niet meer. Dit is omdat veiligheid belangrijker is. Ze krijgen bijvoorbeeld verplichte urinecontrole. Dat is in strijd met het grondrecht op 'onaantastbaarheid van het lichaam'. De rechten van tbs'ers staan in de *Beginselenwet verpleging terbeschikkinggestelden*.

Plichten

Tbs'ers hebben ook plichten. Ze moeten zich aan de regels van de kliniek houden. Doen ze dat niet, dan volgen er maatregelen. De tbs'er moet dan bijvoorbeeld de hele dag op zijn of haar kamer blijven en mag dan niet meedoen met groepsactiviteiten. Bij tbs met voorwaarden moeten tbs'ers voldoen aan de regels die de rechter oplegt. Bijvoorbeeld: verplichte psychiatrische behandeling en geen alcohol en drugs gebruiken.

Verlof bij tbs met dwangverpleging

Verlof is nodig om de tbs'er voor te bereiden op een goede terugkeer in de maatschappij. Maar een tbs'er kan niet zomaar met verlof. De veiligheid moet gegarandeerd zijn. Daarom wordt altijd eerst goed gekeken naar de risico's van het verlof. De kliniek maakt voor elke tbs'er een verlofplan, soms in samenspraak met de reclassering. Daarin staat bijvoorbeeld wat het doel is van het verlof en wat de risico's zijn. De Divisie Individuele Zaken van de Dienst Justitiële Inrichtingen controleert alle verlofaanvragen. Ook wordt rekening gehouden met de belangen van slachtoffers en nabestaanden. Elk slachtoffer/nabestaande kan bij het Informatiepunt Detentieverloop haar wensen kenbaar maken. In de verlofverlening wordt hier dan rekening mee gehouden. Daarna komt er nog een extra check door een onafhankelijke instantie: het Adviescollege Verloftoetsing tbs. In dit college zitten psychiaters, psychologen en rechters. Het Adviescollege Verloftoetsing tbs geeft advies aan de minister over de verlofaanvragen van tbs'ers. Daarna neemt de Dienst Justitiële Inrichtingen namens de minister de beslissing over verlof. Als verlof wordt toegestaan, krijgt de kliniek een machtiging om verlof toe te staan bij individuele tbs'ers. De machtiging is maximaal een jaar geldig.

Vier soorten verlof

Bij tbs met dwangverpleging zijn er vier soorten verlof:

1. **begeleid verlof**: verlof van maximaal één dag, buiten de 'beveiligde zone' van de kliniek, met twee en later één bewaker of begeleider erbij;
2. **onbegeleid verlof**: verlof buiten de 'beveiligde zone': eerst kort tot een dag en mogelijk oplopend tot zes dagen, zonder directe bewaking of begeleiding;
3. **transmuraal verlof**: verblijf voor langere tijd en buiten de 'beveiligde zone', met intensieve begeleiding, bijvoorbeeld in beschermde woonvorm of open afdeling; werkt toe naar einde behandeling;
4. **proefverlof**: de laatste fase van behandeling, verblijf buiten de kliniek onder toezicht van de reclassering. Bij problemen kan de tbs'er meteen weer worden opgenomen in de tbs-kliniek.

De tbs'er bouwt het verlof dus op in kleine stapjes. Door verlof kan de tbs'er bijvoorbeeld een cursus volgen, familie bezoeken of wennen aan zelfstandig wonen. Verlof is ook belangrijk om te beoordelen hoe ver de tbs'er is in de behandeling. En wat er nog moet gebeuren voordat hij of zij goed kan terugkeren in de maatschappij. Het Informatiepunt Detentieverloop (zie onder 5) informeert u als de tbs'er een verlofmachtiging krijgt.

4 Na de tbs

De rechter bepaalt of tbs wordt beëindigd. Dat gebeurt alleen als de rechter vindt dat de tbs'er kan terugkeren in de maatschappij, zonder risico op nieuwe misdrijven. De tbs-kliniek en de reclassering geven de rechter eerst advies: is het veilig als de tbs'er vrij rondloopt? De rechter beslist onafhankelijk. En hoeft dit advies niet op te volgen.

Voorwaarden bij einde tbs

Meestal legt de rechter bij het beëindigen van tbs voorwaarden op, de reclassering adviseert de rechter hierover. De tbs'er moet zich bijvoorbeeld houden aan een:

- contactverbod;
- locatieverbod;
- alcoholverbod;
- drugsverbod;
- ambulante behandeling bij een GGZ instelling.

Deze voorwaarden duren op dit moment maximaal negen jaar. Als de Wet langdurig toezicht op 1 januari 2018 in werking treedt, zal deze maximumduur vervallen en kan er zo lang als de rechter noodzakelijk acht toezicht uitgeoefend worden op de tbs'er. De reclassering controleert of de tbs'er zich aan de regels houdt. Zo niet, dan kan de rechter besluiten dat de tbs'er weer moet worden opgenomen in de kliniek.

Wat doet de reclassering?

In Nederland zijn er drie instanties voor reclassering: Reclassering Nederland, Leger des Heils Jeugdzorg en Reclassering en de Stichting Verslavingsreclassering GGZ. Samen zorgen ze ervoor dat ex-tbs'ers zo goed mogelijk terugkeren in de maatschappij. Dat doen ze onder andere met controle en begeleiding. De reclassering vindt het belangrijk dat daders begrijpen wat hun gedrag betekent voor het slachtoffer/nabestaande.

Stap voor stap

De overgang van tbs naar een zelfstandig leven in de maatschappij lukt het beste als dit stap voor stap gebeurt. De reclassering en de tbs-kliniek houden vaak nog een tijd lang toezicht op de tbs'er. De instanties werken hierbij samen.

5 Waar kunt u terecht voor informatie?

Informatiepunt Detentieverloop

Het Informatiepunt Detentieverloop, een landelijk informatiepunt en gevestigd in Arnhem, geeft de volgende informatie:

- als de tbs'er wordt opgenomen in een tbs-kliniek;
- als de tbs'er een verlofmachtiging krijgt. U krijgt ook informatie over het soort verlof, maar niet over de datum waarop het verlof plaatsvindt;
- bij wijzigingen in het verlof (bijvoorbeeld wanneer het begeleid verlof wijzigt naar onbegeleid verlof);
- wanneer de verlofmachtiging wordt ingetrokken door DJI;
- als de tbs-maatregel stopt;

- als de tbs'er zich onttrekt aan toezicht (bijvoorbeeld omdat hij of zij ontsnapt of niet meer terugkomt van verlof);
- als de tbs'er overlijdt tijdens de tbs.

Formulier

Het Informatiepunt Detentieverloop stuurt u na de rechtszaak (of na de uitspraak in hoger beroep) een brief. U kunt ook zelf contact opnemen met het Informatiepunt Detentieverloop voor een intakegesprek. Tijdens dit gesprek kunt u uw wensen/behoefte kenbaar maken in geval van een mogelijk verlof. Ook kunt u aangeven of u wel of niet verder geïnformeerd wilt worden en op welke wijze u informatie wenst te ontvangen.

Vragen? Bel het Informatiepunt Detentieverloop

Het Informatiepunt Detentieverloop werkt samen met de tbs-klinieken, Slachtofferhulp Nederland en de Dienst Justitiële Inrichtingen. Hierdoor heeft het Informatiepunt Detentieverloop alle informatie die voor u van belang kan zijn. Heeft u vragen over verlof of een ander onderwerp dat hiermee te maken heeft? Neem dan contact op met het Informatiepunt Detentieverloop.

Informatiepunt Detentieverloop

Arrondissementsparket Oost-Nederland
Eusebiusbinnensingel 28
Postbus 9032
6800 EP Arnhem
telefoon 088 699 1951 bereikbaar op werkdagen
van 08:30 uur tot 17:00 uur
IDV@om.nl

6 Wat doet de Dienst Justitiële Inrichtingen voor de slachtoffers en nabestaanden?

De Dienst Justitiële Inrichtingen vindt het belangrijk om rekening te houden met de belangen van slachtoffers en nabestaanden. Dit zijn voorbeelden van wat de Dienst Justitiële Inrichtingen hieraan doet:

- **Slachtoffer-dadercontact** organiseren, samen met stichting Perspectief Herstelbemiddeling. Als u bijvoorbeeld vragen heeft aan de dader, of benieuwd bent wie het is, als u wilt weten waarom het delict heeft plaatsgevonden en waarom u het slachtoffer/nabestaande werd. Het contact is altijd vrijwillig en kan in de vorm van een gesprek of een briefwisseling plaatsvinden. Dit gebeurt onder begeleiding van een professionele en onafhankelijke bemiddelaar van Perspectief Herstelbemiddeling. Zowel het slachtoffer of nabestaande als de dader kan het initiatief nemen. Het contact tussen slachtoffer of nabestaande en tbs'er wordt heel zorgvuldig en in overleg met de behandelaars van de tbs'er voorbereid.
Voor meer informatie: www.perspectiefherstelbemiddeling.nl.

- **Informatie geven** aan slachtoffers/nabestaanden. Bijvoorbeeld via dit informatieblad. En ook door alle belangrijke gegevens over de detentie op tijd door te geven aan het Informatiepunt Detentieverloop (zie hiervoor).
- **Rekening houden met de belangen van slachtoffers en nabestaanden**, bij het uitvoeren van de tbs-maatregel. Bijvoorbeeld door begeleiding van de tbs'er bij terugkeer in de maatschappij, door slachtoffer-/nabestaandenbelangen mee te wegen tijdens bij het toekennen van verlof of door erop te sturen dat de tbs'er niet terugkeert in de buurt van het slachtoffer/nabestaanden als dit een risico vormt. Het Centraal Justitieel Incassobureau zorgt ervoor dat de afspraken over schadevergoeding uitgevoerd worden (zie hierna bij Slachtoffer Informatiepunt Schadevergoedingsmaatregelen).

7 Waar kunt u nog meer terecht voor hulp en informatie?

Slachtofferloket

In het Slachtofferloket werken de politie, het Openbaar Ministerie en Slachtofferhulp samen. U kunt bij het Slachtofferloket terecht voor antwoorden op vragen die vooraf gaan aan het vonnis tbs. Bijvoorbeeld over: aangifte doen, opsporing van de verdachte, de rechtszaak en de uitspraak van de rechter. Slachtofferhulp Nederland biedt binnen het Slachtofferloket hulp bij de verwerking van wat u is overkomen. Er zijn 10 Slachtofferlokets in Nederland: in Amsterdam, Arnhem, Breda, Den Haag, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Groningen, Maastricht, Rotterdam en Utrecht. Voor de hoger beroep zaken is er een landelijk Slachtofferloket gevestigd in 's-Hertogenbosch. De adressen en telefoonnummers staan op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/slachtofferbeleid/slachtofferloket.

Slachtoffer Informatiepunt Schadevergoedingsmaatregelen (SIS)

Het Slachtoffer Informatiepunt Schadevergoedingsmaatregelen geeft op aanvraag informatie over de stand van zaken van de betaling van schadevergoeding door de dader als deze door de rechter is opgelegd. Het Slachtoffer Informatiepunt Schadevergoedingsmaatregelen is te bereiken op telefoonnummer: 0900 753 7537 (elke werkdag van 8.15 tot 17.15 uur).

Informatie van tbs-klinieken

Tbs-klinieken zijn verplicht aandacht te besteden aan slachtoffers en nabestaanden. Bijvoorbeeld door slachtofferonderzoek te doen in het kader van de verlofaanvragen. Daardoor worden gegevens die voor u van belang kunnen zijn, vastgelegd. Bijvoorbeeld wat er is gebeurd, door wie, de regio waar u woont en werkt en of er een schadevergoeding is afgesproken. Belangrijk: de tbs-klinieken geven zelf geen informatie aan slachtoffers/nabestaanden. Daarvoor moet u contact opnemen met het Informatiepunt Detentieverloop (zie hiervoor).

Wet versterking positie slachtoffers

De Wet versterking positie slachtoffers is ingevoerd in 2011. In de wet staan de rechten van slachtoffers en nabestaanden van misdrijven. Door de wet hebben slachtoffers en nabestaanden een sterkere positie gekregen. Een uitleg van de wet staat op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/slachtofferbeleid/rechten-voor-slachtoffers-en-nabestaanden>.

Op 1 april 2017 is de Implementatiewet van de 2012/29/EU richtlijn minimumnormen slachtoffers in werking getreden. Sindsdien kan ieder slachtoffer informatie opvragen. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2015/11/20/informatieblad-over-het-wetsvoorstel-ter-implementatie-van-de-eu-richtlijn-minimumnormen-slachtoffers>.

Informatie op internet:

www.dji.nl/justitiabelen/justitiabelen_in_forensische_zorg/straffen-en-maatregelen.aspx
www.forensischezorg.nl
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/slachtofferbeleid
www.om.nl
www.slachtofferhulp.nl
www.perspectiefherstelbemiddeling.nl
www.slachtofferwijzer.nl
www.reclassering.nl
www.youtube.com/ReclasseringNL
www.svg.nl
www.legerdesheils.nl
www.CJIB.nl/schadevergoedingsmaatregel

Colofon

Dit is een publicatie van:
 Dienst Justitiële Inrichtingen
 Postbus 30132 | 2500 GC Den Haag

Deze uitgave is informatief. U kunt aan de inhoud geen rechten ontleenen.

Op www.dji.nl staat de meest actuele versie van dit informatieblad.

© Dienst Justitiële Inrichtingen | november 2017 | 107096